

Interkulturalne kompetencije odgojitelja rane i predškolske dobi

Tomašić, Sanela

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:530123>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-02**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)



**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Sanela Tomašić

**INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE ODGOJITELJA
DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI**

Diplomski rad

Zagreb, lipanj 2022.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Zagreb)**

Sanela Tomašić

**INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE ODGOJITELJA
DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI**

Diplomski rad

Mentor rada: doc. dr. sc. Adrijana Višnjić Jevtić

Zagreb, lipanj 2022.

SADRŽAJ

SAŽETAK

SUMMARY

UVOD	1
1. PROFESIONALNE KOMPETENCIJE ODGOJITELJA	2
1.1. Odgojitelj djece rane i predškolske dobi	3
1.2. Kompetencije odgojitelja.....	5
2. INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE ODGOJITELJA	7
2.1. Multikulturalizam i interkulturalizam	8
2.2. Interkulturalne kompetencije odgojitelja.....	10
2.3. Okruženje interkulturalnog odgojitelja	14
2.3.1. Interkulturalno obrazovanje	15
3. PROBLEM I CILJ RADA	17
4. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	18
4.1. Problem i cilj	18
4.2. Hipoteze istraživanja	18
4.3. Uzorak ispitanika	19
4.4. Mjerni instrument	20
5. REZULTATI I RASPRAVA.....	23
6. ZAKLJUČAK	30
LITERATURA	32
PRILOZI I DODACI	34

IZJAVA
o samostalnoj izradi rada

izjavljujem da sam ja SANELA TOMAŠIĆ, student DIPLOMSKOG SVEUČILIŠNOG STUDIJA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE Učiteljskog fakulteta u Zagrebu, samostalno provela aktivnost istraživanja i napisala diplomski rad na temu

“INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE ODGOJITELJA
U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ DOBI”

U Zagrebu, 20.06.2022.

Sanela Tomašić, univ. bacc. praesc. educ

SAŽETAK

Razvoj interkulturalnih kompetencija je cjeloživotni proces. Interkulturalne kompetencije temelje se na stranom jeziku, matematičkim, digitalnim i socijalnim interkulturalnim kompetencijama. Interkulturalna kompetencija odgojitelja uključuje širok spektar znanja, vještina i stavova. Odgojiteljima je zadatak interkulturalne kompetencije prenositi na djecu u odgojno- obrazovnom procesu. Ključni stav za navedenu interkulturalnu kompetenciju je spremnost da se prevladaju stereotipi i predrasude.

Cilj istraživanja je utvrditi interkulturalne kompetencije odgojitelja djece rane i predškolske dobi. Radom su se nastojale ispitati interkulturalne kompetencije odgojitelja s obzirom na iskustvo, na dob odgojitelja te radni staž odgojitelja u Republici Hrvatskoj. Da bi se utvrdile razlike i povezanost interkulturalnih kompetencija odgojitelja, korišten je upitnik: "Samoprocjena interkulturalne kompetencije odgojitelja ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja". Upitnikom je obuhvaćeno 102 ispitanika s područja Republike Hrvatske. Rezultati istraživanja pokazuju da kako je dob prediktor procjene interkulturalnih kompetencija, i korištenja strategija interkulturalnih kompetencija.

Ključne riječi: odgojitelj, interkulturalizam, kompetencije, djeca, odgoj, obrazovanje

SUMMARY

The aim of this research is to determine the intercultural competencies of early childhood and preschool teachers. The work sought to examine intercultural competencies of the teachers regarding their experience, age and the length of service in Republic of Croatia. To determine the differences and connections of intercultural competence of teachers, we used the questionnaire: “Self-assessment of intercultural competencies of early and preschool teachers”. Questionnaire included 102 respondents from the territory of the Republic of Croatia. Research results show that respondents aged 20 to 30 have more intercultural competence, than respondents aged 31 to 40 years, while respondents aged 41 to 50 years show a higher level of use of intercultural competence strategies.

The development of intercultural competencies is a lifelong process. Intercultural competencies are based on foreign language, mathematical, digital and social intercultural competencies. Intercultural competence of teachers includes a wide range of knowledge, skills and attitudes. It is a task for teachers to transfer intercultural competencies to children in the educational process. The most important attitude for the mentioned intercultural competence is the readiness to overcome stereotypes and prejudices.

Key words: early childhood and preschool teacher, interculturalisam, competencies, child, education

UVOD

Vrijeme je susreta različitih kultura, gdje često ima nedostatak razumijevanja u razlikovanju kulturnih, nacionalnih, vjerskih, ekonomskih i političkih vrijednosti. Suvremenom se odgoju i obrazovanju postavlja zahtjev za stvaranje uvjeta, normi i principa, ako i potrebnih kompetencija koje će omogućiti dijalog između različitih kultura.

Razvoj interkulturalnih kompetencija je cjeloživotni proces. No, važnu ulogu u tom procesu imaju škole, fakulteti i dječji vrtići koji odgajaju i obrazuju buduće odgojitelje koji su promicatelji, pokretači i medijatori u stjecanju interkulturalnih kompetencija. Odgojitelji trebaju osvijestiti razlike i uvažavati te razlike kako bi takve vrijednosti mogli prenijeti na djecu, odnosno učiti djecu toleranciji i životu u višekulturalnom društvu. Odgojitelji su prvi koji započinju s djecom u dječjem vrtiću proces socijalizacije, a kasnije se taj proces nastavlja i u školi, na fakultetu.

Organizacija odgojno- obrazovnog procesa vrtića temelji se na holističkom pristupu, koji je usmjeren na dijete. Stoga, odgojitelji trebaju poticati djecu na usvajanje temeljnih zadataka, kao što su slaganje i suradnja u odnosu s drugima, upoznavanje povijesti, tradicijskih i umjetničkih postignuća različitih kulturnih skupina, te primjenu istih u interkulturalnoj zajednici.

U radu je dan prikaz rezultata empirijskog istraživanja koje je imalo za cilj utvrditi interkulturalnu kompetenciju odgojitelja rane i predškolske djece u odgoju i obrazovanju te interkulturalno djelovanje u procesu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja na području Republike Hrvatske. Kako bi odgojitelji uspješno provodili interkulturalni odgoj i obrazovanje, važno je njih same odgojiti tako da shvate važnost osvješćivanja osobne paradigme uz cjeloživotno učenje, društvenu podršku i obrazovnog sustava. Odgojiteljice trebaju usavršavati i mijenjati odnose s ljudima koje su sukladne univerzalnim ljudskim vrednotama i tim načinom odupirati se trendu retradicionalizacije društva.

1. PROFESIONALNE KOMPETENCIJE ODGOJITELJA

Šagud (2006) navodi da živimo u vremenu promjena suvremenog društva. Događaju se socijalne i ekonomske promjene, promjene u tehnologiji te zahtjevi iz područja rada, odnosno prakse. Djetetove rane godine imaju važnu ulogu u njegovom cjelokupnom razvoju, a taj razvoj rezultat je kompleksnih i kontinuiranih interakcija djeteta s njegovom materijalnom i socijalnom sredinom. Važnu ulogu nosi odgojitelj koji ima snažan utjecaj na prepoznavanje i iskorištavanje djetetovih potencijala. Već se sama priprema odgojitelja počinje razmatrati u svjetlu sustavnih i kontinuiranih promjena, koje trebaju rezultirati njihovom većom profesionalnom odgovornošću za praktične odluke. Stoga se govori o novim ulogama odgojitelja koje obuhvaćaju mijenjanje karaktera, uvjeta i potreba prakse. Odgojitelje se preusmjerava na poučavanje kroz procese učenja, prihvaćanje i zadovoljavanje individualnih različitosti djece, potreba za suradnjom s kolegama, razvijanje sposobnosti refleksije i samorefleksije prakse te konstruiranje i sukonstruiranje znanja.

Prema Miljak (1996) postoji teorijski okvir stavova koji pomaže odgojitelju kod organiziranja institucijskog predškolskog odgoja. A to su:

- svako je dijete jedinstvenog razvoja, a odgojiteljev zadatak je da mu pomaže u njegovom pozitivnom mijenjanju
- dijete usvaja nova znanja kroz interakciju sa socijalnom i fizičkom sredinom, gdje neprestano prerađuje svoje prethodno iskustvo
- svako dijete razlikuje se od drugog djeteta
- dijete u ranoj i predškolskoj dobi ima velike mogućnosti stjecanja znanja, razvoj sposobnosti i stvaralaštva, a o odraslima ovisi koliko će ih razviti
- dječji vrtić ima obvezu stvoriti uvjete djetetu da otkriva, upoznava i ovladava sobom, razvija odnose, stječe iskustva i spoznaju o drugim ljudima, spoznaje svijet oko sebe te razvija nove tehnike djelovanja (Miljak, 1996).

Zadatak odgojitelja je omogućiti djetetu osobni razvoj i razvoj stupnja sposobnosti u odnosu na druge. Odgojitelj treba biti usmjeren na samo dijete ili skupinu djece, a manje na sadržaje obrazovanja, jer sadržaji služe razvojnim potrebama aktivnostima djece. Odgojitelj treba izbjegavati odgojne postupke gdje djeca imaju mogućnost stjecanja znanja iz određenih područja kako bi ih pripremili za školu. Dijete treba razvijati kao cijelo biće, a ne samo neke njegove dijelove. Odgojitelj podržava dijete i pomaže mu kada ono gradi svoju spoznaju i znanje vlastitom aktivnošću. Dijete spoznaju i znanje razvija na svoj način, svojim ritmom i u svoje vrijeme. Odgojitelj treba znati realno slijediti djetetove interese, razvijati ih, bogatiti i stvarati nove. Važan je cjelokupni odnos prema djeci, ne samo prema aktivnostima. Takav odnos ima veliko odgojno djelovanje (Miljak, 1996).

Miljak (2009) pojašnjava da u novoj paradigmi postoji stav da nije moguće precizno znati djetetove aktualne mogućnosti, već ih treba istražiti i to za svako dijete, jer je svako dijete jedinstveno. Također, odgojitelj sam treba istraživati svoje ideje ili teorije, odnosno stvaralački prevesti i prilagoditi svojim uvjetima i na osnovi toga mijenjati odgojno- obrazovnu praksu.

1.1. Odgojitelj djece rane i predškolske dobi

“Odgojitelj je voditelj i pomagač u igri, učenju i razvoju djeteta” (Miljak, 1996, str.47). Schon (1990, prema Šagud, 2005) navodi da se unatrag dvadeset godina na odgojitelja gleda kao pojedinca koji kontinuirano gradi sposobnost teorijske refleksije u praktične uvjete i obrnuto, praksom i razmišljanjem o njoj izgrađuje novu teoriju. Šagud (2006) govori o tome da odgojitelj gradi refleksivnu praksu na osnovi razmišljanja o njom prije i poslije aktivnosti te tijekom djelovanja. Miljak (1996) ističe da je odgojiteljeva uloga usmjerena na organizaciju sredine, izbor materijala, sredstava i prijedloga aktivnosti uz pomoć kojih će poticati dijete na razmišljanje, rješavanje problema, na stjecanje novih znanja, a ne na izravno poučavanje. Odgojitelj u svojoj grupi oblikuje način življenja, odnosno odlučuje kako će se živjeti, što će se i kada raditi. Odgojitelj treba slijediti, otkrivati interese i potrebe djece. U aktivnostima odgojitelj ne smije podcjenjivati dječje sposobnosti, već ga usmjeravati na stjecanje povjerenja u svoje mogućnosti. Više ga hrabriti kako bi ga motivirao na njegovu unutrašnjost kako bi postigao postignuća. Sama njegova pojava

predstavlja djeci model za njihovo ponašanje. Iz tog razloga važno je da se odgojitelj ponaša u skladu s onim što govori te što očekuje i traži kod djece. Osnovna pretpostavka pravog autoriteta odgojitelja da je dosljednost.

Prema Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014) načela su bitne sastavnice, gdje se odgojitelj svojim radom treba uključiti u usklađenost svih sastavnica kurikuluma i partnersko djelovanje sudionika u odgojno-obrazovne ustanove. Načela su:

- fleksibilnost odgojno-obrazovnog procesa,
- partnerstvo vrtića s roditeljima i širom zajednicom,
- osiguravanje kontinuiteta u odgoju i obrazovanju,
- otvorenost za kontinuirano učenje i spremnost na unapređenje prakse (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014, str.12).

Odgojitelj treba djelovati u odgoju i obrazovanju utemeljeno na vrijednostima koje unaprjeđuju intelektualni, društveni, moralni, duhovni i motorički razvoj djece, a to su:

- znanje,
- identitet,
- humanizam i tolerancija,
- odgovornost,
- autonomija,
- kreativnost (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014, str.20).

Uloga odgojitelja je planirati odgojno- obrazovni proces na dijete i njegovu dobrobit. Osiguravanje dobrobiti za dijete uključuje:

- osobnu emocionalnu i tjelesnu dobrobit,
- obrazovnu dobrobit,
- socijalnu dobrobit (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014, str. 23).

Cilj Nacionalnog kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014) je različite segmente odgojno- obrazovnog procesa, kao što su: zaštita, njega, odgoj i obrazovanje, integrirati u cjelinu, odnosno u sve segmente zajedničkog življenja djeteta s drugom djecom i odraslima u odgojno-obrazovnoj ustanovi. Najvažniju ulogu u tome ima odgojitelj koji najviše budnog vremena provodi s djetetom, ako dijete pohađa desetosatni program odgojno-obrazovne ustanove. Odgojitelj je kritički, istraživač svoje prakse i stvaratelj kurikuluma (Miljak, 1996, str.48).

1.2. Kompetencije odgojitelja

Kramer (1994, prema Šagud 2006) definira kvalitetne kompetencije koje treba imati odgojitelj. Odgojitelj treba kontinuirano učiti i istraživati ono što ne zna te mora biti osoba s izraženom potrebom napredovanja u osobnom i profesionalnom smislu. Važna kompetencija odgojitelja je biti dobar promatrač i slušatelj djece te poznavatelj sredine sa svim socijalnim, kulturalnim i ekonomskim različitostima. Poznavatelj različitih načina i intenziteta učenja predškolske djece, kao i sklon postavljanju pitanja o motivima djece. Što znači da uzima u obzir mišljenja drugih, zaključak ostavlja otvoren, ne žuri i istražuje. Kompetencije odgojitelja su biti sposoban preuzeti rizik i ne opterećivati se unaprijed postavljenim planom, kao i biti sposoban na kompromis, kreativno izražavanje i mogućnost improvizacije. Fleksibilan odgojitelj treba znati osigurati sredinu prema konkretnim potrebama. Miljak (1996) pojašnjava da su istraživanje, razvijanje i građenje kurikuluma te stjecanje stvaralačke, odnosno ekspertne kompetencije odgojitelja pretpostavka za stjecanje praktične kompetencije. Praktične kompetencije su uvjeti da se profesionalizira odgojiteljska struka.

VanAredell (1994, prema Šagud, 2006) navodi da zbog velikih očekivanja i zahtjeva, odgojitelju su potrebne nove tehnike obrazovanja temeljene na kooperativnom učenju, učenju komunikacijom, mentorskom načinu rada i instrukciji. Bleakly (1999, prema Šagud, 2005) o “novom odgojitelju” navodi da refleksivna praksa omogućuje razvoj od naprednog početnika do kompetentnog odgojitelja. Chivers (1996, prema Šagud, 2006) objašnjava da prilikom procjene kompetencije trebamo unutar različitih pristupa i gledišta stvoriti cjelovite, dinamičke i koherentne

elemente koji će tvoriti holistički model. Odgojitelja određuju i personalne karakteristike, koje velikim djelom sudjeluju u kreiranju profesionalne prakse.

Višnjić Jevtić (2018) ističe da je izgradnja partnerskih odnosa obitelji i odgojno- obrazovne ustanove proces i načelo u profesionalnom djelovanju odgojitelja te je dio njihova profesionalnog identiteta. Dok kvaliteta ovisi o profesionalnim kompetencijama odgojitelja. Profesionalne kompetencije za pozitivno partnerstvo i suradnju s roditeljima su: poznavanje kulture zajednice u kojoj dijete odrasta, razumijevanje položaja djeteta u suradničkim odnosima, konstrukt znanja, vještina i stavova kako bi odgojitelji uspješno ostvarili suradnju i partnerstvo s roditeljima, važnost komunikacije te sustav podrške koji može unaprijediti suradnju ili partnerstvo s roditeljima.

2. INTERKULTURALNE KOMPETENCIJE ODGOJITELJA

Nacionalni okvirni kurikulum (2011) navodi da svaki odgojitelj treba usvojiti osam sastavnica interkulturalnih kompetencija za cjeloživotno učenje, a to su:

- materinski jezik
- strani jezik
- matematička kompetencija
- digitalna kompetencija
- kompetencija učenja
- socijalna kompetencija
- poduzetnička kompetencija
- kulturna svijest (Varga, 2012, prema Posavec i Sablić, 2013, str. 324).

Interkulturalna kompetencija i kompetencija na materinskom jeziku je povezanost materinskog jezika i kulturnog identiteta, a najvidljivija je u procesu osiguravanja prava nacionalnih manjina u obrazovanju na njihovom materijalnom jeziku. Uključivanjem nacionalnih manjina u obrazovanje na materinskom jeziku, pridonosi razvoju kulture domicilne države (Benčić, 2011, prema Posavec i Sablić, 2013). Interkulturalna suradnja sve se više odvija na engleskom jeziku koji nije većini materinski jezik, već je engleski jezik kao sredstvo globalizacije (Hui, 2001, prema Posavec i Sablić, 2013). Mihaljević Djuginović (1998, prema Posavec i Sablić, 2013) ističe da su interkulturalne kompetencije i komunikacija na stanom jeziku dvosmjerne. Što znači da je olakšano pozitivnim stavovima prema izvornim govornicima, dok s druge strane učenje stranog jezika doprinosi razvoju za osjetljivost kulturnih razlika te otpor prema stereotipima. Matematička interkulturalna kompetencija nam je važna za prihvaćanje alternativnih načina matematičkog promišljanja drugih kultura. U zapadnjačkoj kulturi postoji: “vedska matematika”. Vedska matematika je drevni istočnjački sustav matematike zapisan u Vedama koji se temelji na šesnaest formula izraženih riječima. Na takav način računa se samo mentalno, bez uporabe kalkulatora ili papira. Interkulturalna digitalna kompetencija daje pozitivan stav i osjetljivost za sigurnu i odgovornu upotrebu interneta, interes za korištenje tehnologije informacijskog društva te pitanje

privatnosti i kulturnih razlika. Strategije učenja najviše su povezane s interkulturalnim kompetencijama, a to su socijalne strategije učenja u vršnjačkoj grupi. Što znači da se suradničko učenje može organizirati tako da osim učenja sadržaja uključuje i prihvaćanje međusobnih razlika kako bi se postigao zajednički cilj. Interkulturalne vještine socijalne kompetencije uključuju: svijest i razumijevanje nacionalnog kulturnog identiteta u interakciji s identitetom Europe i ostatka svijeta. Odgojitelj treba uočiti i shvatiti različita stajališta koja su posljedica različitosti te koja doprinose vlastitim stajalištima. Ključni stav za navedenu interkulturalnu kompetenciju je spremnost da se prevladaju stereotipi i predrasude. Interkulturalna suradnja, odnosno interkulturalno poduzetništvo doprinosi boljem random okruženju te pogoduje poduzetnom djelovanju. Interkulturalna kompetencija uključuje sposobnost kooperativnog rada i fleksibilnost u sklopu tima. Vrlo važna značajka interkulturalne kompetencije je otvorenost, a posebno je vidljiva u području umjetnosti. U području umjetnosti postoji otvoren stav gdje se poštivaju različitosti (Posavec i Sablić, 2013).

Interkulturalna kompetencija odgojitelja uključuje širok spektar znanja, vještina i stavova, gdje postoje i pojmovna preklapanja. U europskim dokumentima interkulturalne kompetencije predstavljaju prenosivi, višenamjenski sklop znanja, vještina i stavova koja je potrebna svim pojedincima za osobni razvoj, aktivan građanski život, državnu integraciju i zapošljavanje. Navedene kompetencije trebaju se razviti do završetka obveznog školovanja i služiti kao osnova za daljnji tijek cjeloživotnog učenja (Posavec i Sablić, 2013).

2.1. Multikulturalizam i interkulturalizam

Jeknić (2014) pojašnjava da su multikulturalizam i interkulturalizam aktualni i važni znanstveno-teorijski i praktično-politički pristupi kulturnim raznolikostima u kontekstu Europske unije (“jedinstvene u različitosti”). Deklaracije UNESCO-a i Vijeća Europe bave se relevantnim međunarodnim raspravama o kulturnim raznolikostima. Prema Jeknić kulturna raznolikost promovira se kao resurs održivog razvoja, faktor integracije i uključivanje mira.

Multikulturalizam i interkulturalizam su dva različita, međusobno nadopunjujuća pristupa kulturnim raznolikostima, kao i stjecanje važnosti kulturno održivog razvoja. Izraz “multi” ukazuje na postojanje više elemenata, više kultura, dok izraz “inter” ukazuje na dinamiku, prepletanje i suodnos (Čačić- Kumpes, 2004, prema Jeknić, 2014). Mesić (2006, prema Jeknić, 2014) pojašnjava da je multikulturalizam prihvaćanje kulturnog (etničkog) pluralizma i prava različitih društvenih grupa na zadržavanju svoje specifičnosti, kao primjerice imigranata. “Interkulturalizam pak je kulturna politika, oblikovana unutar Vijeća Europe i prihvaćena kao europska kulturna politika. U početku je ponajprije povezana s imigracijskim politikama zapadnoeuropskih zemalja, a kasnije i kao politika novih europskih integracija” (Čačić-Kumpes, 2004, str.149, prema Jeknić, 2014). Skup autora Boneta Ž., Ivković, Ž., Lacmanović, T. (2013) navode da se multikulturalizam odnosi na više kultura koje postoje u određenom prostoru, odnosno na obavezu da se svim kulturama (posebnom manjinskim), osiguraju iste mogućnosti. Dok se pod interkulturalizmom podrazumijeva odnos, susret, dijalog, interakciju, uvažavanje i suradnju različitih kultura (Piršl, 2002, prema Boneta, Ivković, Lacmanović, 2013). Piršl (2001, prema Posavec i Sabolić, 2013) navodi da interkulturalizam izražava sve dimenzije koje dolaze do izražaja u dodiru, susretu između dviju kulturno različitih osoba ili grupa na određenom prostoru i određenom vremenu. Takve dimenzije su:

- antropološke
- psihološke
- sociološke
- pedagoške
- etničke
- religiozne
- kulturne
- etičke
- verbalne
- neverbalne (Piršl, 2001, prema Posavec, Sabolić, 2013).

Jeknić (2014) govori da je multikulturalizam možemo tumačiti kao “plemeniti projekt” da se izađe iz zatvorenosti svoje kulture te da se upozna različitost kultura i civilizacija. Takvo tumačenje nadovezuje se na stari humanistički ideal bogatstva i tolerancije različitosti.

Multikulturalizam se još može tumačiti kao supostojanje partikulturalizma koji se međusobno ne slažu i koji su podložni pravilu da se direktno ne sukobljavaju (Kalanj, 2006, prema Jeknić, 2014). Zbog dvojbe navedenih tumačenja predlaže se model interkulturalnih odnosa, odnosno interkulturalnosti koja obuhvaća kulturnu raznolikost i stalni dijalog kultura, kao model održivog kulturnog razvoja u multikulturalnom svijetu (Kalanj, 2006, prema Jeknić, 2014). Katunarić (2007, prema Jeknić, 2014) govori da se pod kulturno održivog razvoja podrazumijeva razvoj ljudskih interesa i djelovanja koji što manje opterećuju prirodne rezerve zemlje, postojeće kapacitete infrastrukture i naseljenog prostora, a u isto vrijeme potiču uživanje u vrijednostima umjetnosti, znanosti, obrazovanja, kulturnih igara i običaja, koji povećavaju privlačnost ljudima.

Poštivanje kulturne, vjerske i jezične raznolikosti, manjinskih prava, kulturnih prava, kao i mjere protiv rasizma, dio su poglavlja o Pravosuđu i temeljnim ljudskim pravima. Cilj je uskladiti zakonodavni i institucijski okvir država koje pregovaraju o pristupanju Europskoj uniji (Jeknić, 2014).

2.2. Interkulturalne kompetencije odgojitelja

Sabolić (2014) pojašnjava da interkulturalno kompetentan znači biti sposoban živjeti tako da svakog pojedinca prihvaćamo bez obzira na njegovo podrijetlo, pripadnost i stil života. Interkulturalne kompetencije trebale bi se temeljiti na otvorenosti, poštovanju i prihvaćanju. Interkulturalno obrazovanje ne temelji se samo na iskazivanju odgovarajućih stavova prema “drugacijima”, već i na njihovu priznavanju i prihvaćanju. Tako bi se moglo reći da je interkulturalna kompetencija sposobnost iskazivanja navedenih osobina u interakciji s “drugacijima”. Interkulturalne stavove posjeduje osoba koju odlikuju vrijednosti te odsutnost predrasuda u kontaktu s drugima.

Piršl (2005) navodi da bi spoznali i prihvatili drugu kulturu potrebni su znanje i vještine. Znanje obuhvaća poznavanje društva i njihove kulture, odnosno jezika, tradicije, običaja i vrijednosti. Vještine obuhvaćaju sposobnost interpretacije značenja neke ideje, načela, podataka, događaja,

druge kulture i uspoređivanje istih s vlastitom kulturom. Zato je interkulturalno kompetentna osoba ona osoba koja je sposobna vidjeti odnos između različitih kultura, ima sposobnost interpretacije, kritičkog i analitičkog razumijevanja svoje i tuđe kulture. To se vidi u emotivnim i kognitivnim sposobnostima, fleksibilnom ponašanju i komunikaciji, motivaciji za prilagođavanjem te prihvatanje drukčijeg viđenja stvarnosti. Interkulturalno kompetentna osoba aktivno sudjeluje u društvu, dajući svoje prijedloge, rješenja i ideje.

Indikatori interkulturalne kompetencije kod većine autora ovisi o tome koje komponente oni smatraju važnima, no sve se te komponente mogu svrstati u nekoliko kategorija:

- osobna stajališta
- znanje
- komunikacija
- razvoj osobnosti
- društveni odnosi (Horvatić i Piršl, 2007, str.4).

Poznat je Byramov model interkulturalne komunikacijske kompetencije koji uključuje pet faktora, a to su:

- znanja
- stavove
- vještine interpretacija i odnosa
- vještine otkrivanja i interakcija
- političko obrazovanje sa kulturnim promišljanjima (Posavec, Sablić, 2013, str.300).

Byram i sur. (2002, prema Boneta, Ivković i Lacmanović, 2013) ističe da interkulturalne kompetencije odgojitelja čine znatiželja i otvorenost, spremnost da napuste stereotipe o drugim kulturama. Što znači da odgojitelji trebaju razviti vlastite vrijednosti, vjerovanja i ponašanja kako bi mogli sagledati iz perspektive onih čiji je sustav vrijednosti, uvjerenja i ponašanja drugačiji. Drugi element koji čine interkulturalne kompetencije odgojitelja je znanje o socijalnim skupinama i njihovim identitetima, funkcioniranju i procesima koji se događaju u interakcijama. Treći element

koji čine interkulturalne kompetencije odgojitelja su vještine i sposobnost interpretiranja, što znači tumačiti proces iz druge kulture. Interkulturalne kompetencije se ne mogu postići administrativnim promjenama kurikulumu, odnosno gotovim tiskanim materijalima jer je u osnovi interkulturalne kompetencije čovjek- odgojitelj, odnosno njegov odnos i interakcija u odgojno-obrazovnoj skupini.

Razvijanje interkulturalne kompetencije je “cjeloživotni projekt”, a posebna uloga u odgoju i obrazovanju interkulturalnih osoba pripada odgojno- obrazovnim ustanovama. Predškolski odgoj i obrazovanje podložni su konstantnim promjenama koje se reflektiraju na potrebu za stalnim stručnim usavršavanjem i razvojem kompetencija odgojitelja (Tatković, 2016). Tatković (2016) navodi kako odgojitelji postaju nositelji promjena i subjekti osobnog profesionalnog razvoja, neophodnog za aktivno sudjelovanje na globalnom tržištu rada. Autorica Piršl (2005) pak navodi kako je interkulturalna kompetencija aktivna i kreativna sposobnost koja dopušta odgojitelju da kreira kulturu u odgojno- obrazovnoj ustanovi.

Petljak i Zekić (2003, prema Tatković, 2016) pojašnjavaju da odgojitelji koji su spremni na promjene su “ključ uspjeha”, jer time doprinose razvoju društva. Odgojitelji trebaju biti spremni na vrtoglavi ritam promjena, stalno učeći kako bi unaprijedili svoju budućnost i time doprinijeli razvoju obrazovnog sustava i odgojno- obrazovne prakse na načelima i vrijednostima Nacionalnog kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Usvajanje kompetencija postaju glavna, kreativna sila osobnog, društvenog, socijalnog, kulturnog, gospodarskog i materijalnog razvoja. Djeca novijeg doba traže od odgojitelja nove kompetencije i neprestano mijenjanje profila vještina, kvalifikacija i iskustva. Što su interkulturalne kompetencije pojedinca skromnije, to je snažnija socijalna distanca koja se iskazuje prema ljudima drugih društvenih skupina. U interkulturalizmu može se reći da je svako dijete ili odrasli čovjek spremno na toleranciju te sudjeluju u primjerenim društvenim odnosima.

Piršl (2005) ističe da se o interkulturalnim osobinama odgojitelja pojavljuju tri bitne dimenzije:

- kognitivna dimenzija,
- emocionalna dimenzija,
- ponašajna dimenzija.

Kognitivna dimenzija obuhvaća znanje o svijetu i unutar njega, s posebnim naglaskom na multikulturalna društva u kojima se jezici govore kao materinski jezici. Ne smijemo zaboraviti da dio usvojenog znanja čine tzv. “objektivna” znanja, kao primjerice: činjenice o glavnim gradovima pojedinih zemalja, broju stanovnika i slično. Dok su druga znanja “iskustvena” znanja, koja variraju od osobe do osobe.

Emocionalna dimenzija je puno važnija od kognitivne dimenzije. Ne samo zato što se ona razvija već od prve godine života, već zato što se radi o temeljnim vrijednostima svake pojedine osobe, kao što su samopoštovanje i samopercepcija. Osim ovih osobina, dio emocionalne dimenzije je i interkulturalna osjetljivost, a ona se ogleda u interkulturalnoj sposobnosti razvoja pozitivnih emocija, stavova i ponašanja u cilju razumijevanja i poštivanja kulturalnih razlika djece.

Ponašajna dimenzija se ogleda u osobnom iskustvu, modelu življenja i simboličkim predodžbama na koje se pozivaju pojedinci u društva i u odnosima s drugima, u shvaćanju svijeta te se u skladu s tim oblikuju ponašanja (Piršl, 2005).

Odgojitelj koji ima interkulturalne osobine je onaj koji:

- “vlada verbalnom i neverbalnom komunikacijskom kompetencijom (“ja” komunikacija i aktivno slušanje),
- nastoji poboljšati vlastito znanje o svojoj i drugim kulturama,
- poštuje i prihvaća djecu koji pripadaju drugim kulturama s vlastitim kulturnim identitetom,
- u interaktivnom je odnosu s drugima,
- sposoban je otkriti i širiti istinu, osobna iskustva, produbiti saznanja o sebi kako na individualnoj razini tako i na razini pripadajuće grupe,
- sposoban je za veću otvorenost, fleksibilnost i kreativnost u cilju suočavanja novim izazovima u odgojno- obrazovnoj ustanovi,
- sposoban je shvatiti posljedice diskriminacije kulturno drukčijih u odgojno- obrazovnoj ustanovi,
- sposoban je razviti nestereotipno mišljenje i antipredrasudne stavove u odgojno- obrazovnoj ustanovi” (Piršl, 2005, str.88).

2.3. Okruženje interkulturalnog odgojitelja

Organizacija odgojno- obrazovnog procesa vrtića temelji se na holističkom pristupu, koji je usmjeren na dijete. Interkulturalni kurikulum usmjeren je na upoznavanje svoje kulture i prošlosti, kao i jednakovrijedne dominantne kulture, kurikulum potiče dijete na preuzimanje inicijative i odgovornosti za svoje izbore i ponašanja, no na odgojitelju je da omogući povoljno okruženje i materijale (Slunjski, 2011). Odgojitelj treba stvoriti okruženje gdje će djeca iskustvom stjecati znanja, sposobnosti i vrijednosti stavovima. Također, odgojitelj treba poticati djecu na usvajanje kulturne dimenzije kroz interkulturalne kompetencije na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini. Društvenu dimenziju kroz suodnos u procesu poštivanja ljudskih prava, individualne i društvene odgovornosti te socijalne pravde, na način da djeca sudjeluju u javnome životu, funkcijama obitelji te da ih odgojitelj potiče u suradnji. Odgojitelj djecu treba poticati na usvajanje gospodarske dimenzije osposobljavanjem za različite radne uloge i odgovornu potrošnju. I na kraju, na usvajanje okolinske dimenzije, gdje će odgojitelj pripremiti djecu za donošenje odluka prema održivome razvoju (Horvatić, 2007, prema Cetina, 2018). Prema Cetina (2018), odgojitelj bi zadatak bio usmjeriti pozornost djece na solidarnost koja predstavlja sustavno osposobljavanje djece da budu osjetljivi na druge, kao primjerice na obitelj i siromašne za okolinu i životno okruženje općenito. Također, odgojitelj treba potaknuti kod djece sposobnost pregovaranja. Djeca trebaju razviti “kozmpopolitanski” stav i prihvatiti različitost drugoga, kako bi znali riješiti sukob u multikulturalnoj zajednici.

Odgojitelj treba poticati djecu na usvajanje temeljnih zadataka te primjenu istih u interkulturalnoj zajednici, a to su:

- suradnja i slaganje svih odgojnih čimbenika i kontinuitet u provođenju,
- snalaženje djece u odnosu s drugim ljudima, doživljaj i prožimanje vlastitih i drugačijih kulturnih obilježja,
- bolju socijalizaciju kroz suradničko učenje, u kojem svaki član skupine aktivno sudjeluje u procesu i u skladu sa svojim mogućnostima doprinosi zajedničkom rezultatu,
- upoznavanje povijesti, tradicijskih i umjetničkih postignuća različitih kulturnih skupina, kroz povezanost i uzajamni odnos kultura u dodiru,

- stvaralaštvo na vlastitom (manjinskom) jeziku (Horvatić, 2007, prema Cetina, 2018).

2.3.1. Interkulturalno obrazovanje

Društvena heterogenost svakim danom sve više raste intenzivnim priljevom izbjegličke i druge migrantske populacije u Europu te iz tog razloga Bartulović i Kušević (2016) ističu potrebu za interkulturalnim obrazovanjem. Temeljni cilj interkulturalnog obrazovanja je omogućavanje kvalitetnog obrazovanja za svu djecu predškolske dobi tako da njihove razlike uzimamo kao temelj autentičnosti i svrhovitosti odgojno- obrazovnog procesa. Djecu se želi obrazovati kao misleće, autonomne, hrabre i empatičke ljude, koji će odrastanjem angažirano sudjelovati u osmišljavanju svojih života i pridonositi zajednici u kojoj žive (Bartulović i Kušević, 2016). Jedan od najznačajnijih autora u području interkulturalnog obrazovanja, Banks (2002, prema Bartulović i Kušević, 2016) ističe integraciju sadržaja, što znači proširivanje postojećih kurikulumu sadržajima o kulturnim različitostima. Uz integraciju sadržaja navedeni autor još ističe analizu znanja kao društvene konstrukcije, smanjivanje predrasuda, pravednu pedagogiju te osnažujuću kulturu i društvenu zajednicu (Banks, 2002, prema Bartulović i Kušević, 2016). Neki odgojitelji još uvijek odgojitelji očekuju lako primjenjive savjete, odnosno “recepte”, odnosno “gotove modele” kojima bi uspješnom primjenom utjecali na djecu. No, izazovima trenutnog društvenog stanja, nije moguće odgovoriti instantnim, jednostavno primjenjivim modelima. Interkulturalno obrazovanje nije predmet koji ima kurikulum, već ideju ili temu koja je jednako važna u ustanovama ranog i predškolskog odgoja, kao i na sveučilištima, matematici ili medicini. Svako dobro obrazovanje je interkulturalno, u protivnom se ne radi u interkulturalnom, nego se teži nacionalnom, religijskom ili drugom obliku fundamentalizma (Coulby, 2006, prema, Bartulović i Kušević, 2016). Gorski (2008, prema Bartulović i Kušević, 2016) pojašnjava da se govori o zaokretu u svijesti koji se ne može svesti na pronalaženje rješenja u okviru trenutne društvene datosti, već treba sustavno rekonstruirati i rekonceptualizirati temeljna polazišta kojima se obrazovni sustavi vode u shvaćanju svoje uloge interkulturalnih posrednika u suvremenom društvu.

Nieto (1999, prema Bartulović i Kušević, 2016) navodi da interkulturalno obrazovanje određuje pogled na svijet, otvoreni proces koji uključuje odnose među ljudima i propitivanje razlika između složenih sustava socijalnih predodžba i uvjerenja. Uključuje uspostavljanje

kritičkog odmaka nasuprot vlastite kulture i njenog shvaćanja, kao i hrabrost za razumijevanje različitih kultura i njihovih složenih međuodnosa. Gundara (2000, prema Bartulović i Kušević, 2016) ističe da je većina europskih obrazovnih sustava još uvijek oblikovana tako da ne prepoznaje različitost u dovoljnoj mjeri te da ima pogrešnu pretpostavku o postojanju jedinstvene, homogene nacionalne kulture. Da bi se to promijenilo, važno je oblikovati interkulturalni kurikulum koji odražava bogatstvo različitih kulturnih tradicija te daje dionicima odgojno- obrazovnog procesa prostor za samoartikulaciju iz perspective vlastitih kulturnih standarda, a ne onih koje nameće dominantna eurocentrična tradicija (Gundara, 2000, prema Bartulović i Kušević, 2016, str.12).

3. PROBLEM I CILJ RADA

U posljednjih nekoliko godina, slika svijeta se promijenila. Zbog pandemije COVID-19, ratova i drugih katastrofa u svijetu mnogi ljudi primorani su se iseliti iz svojih država u druge, kako bi svojoj djeci pružili bolje uvjete za život. Sve su veće mobilnosti stanovništva, razvoj komunikacijske tehnologije te gospodarske globalizacije. Kulturne, političke, ekonomske i socijalne promjene postaju izazov tradicijskom načinu života, ali i odgojno- obrazovnom sustavu. Drandić (2013, prema Posavec i Sablić, 2013) navodi da interkulturalno obrazovanje preuzima ulogu uspostavljanja i održavanja ravnoteže između općih principa i specifičnosti kulturnog konteksta. Djecu drugih pripadnosti, podrijetla, drugih stilova života, etničkih i jezičnih raznolikosti treba što prije integrirati u naše ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. U lepezi odgojiteljskih kompetencija, interkulturalna kompetencija postaje svakim danom sve važnija te joj je potrebno posvetiti pozornost. No, interkulturalne kompetencije odgojitelja rane i predškolske dobi su vrlo slabo istražena područja.

Cilj ovog diplomskog rada je utvrditi razinu svijesti, znanja i vještine, odnosno interkulturalne kompetencije odgojitelja te učinkovitost interkulturalnog djelovanja u procesu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja na području Republike Hrvatske.

4.METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

4.1. Problem i cilj

U posljednjih nekoliko godina, slika svijeta se promijenila. Zbog pandemije COVID-19, ratova i drugih katastrofa u svijetu mnogi ljudi primorani su se iseliti iz svojih država u druge, kako bi svojoj djeci pružili bolje uvjete za život. Sve su veće mobilnosti stanovništva, razvoj komunikacijske tehnologije te gospodarske globalizacije. Kulturne, političke, ekonomske i socijalne promjene postaju izazov tradicijskom načinu života, ali i odgojno- obrazovnom sustavu. Drandić (2013, prema Posavec i Sablić, 2013) navodi da interkulturalno obrazovanje preuzima ulogu uspostavljanja i održavanja ravnoteže između općih principa i specifičnosti kulturnog konteksta. Djecu drugih pripadnosti, podrijetla, drugih stilova života, etničkih i jezičnih raznolikosti treba što prije integrirati u naše ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. U lepezi odgojiteljskih kompetencija, interkulturalna kompetencija postaje svakim danom sve važnija te joj je potrebno posvetiti pozornost. No, interkulturalne kompetencije odgojitelja rane i predškolske dobi su vrlo slabo istražena područja.

Cilj istraživanja provedenog u travnju 2022. godine istražile su se interkulturalne kompetencije odgojitelja djece rane i predškolske dobi. Radom se nastojalo ispitati interkulturalne kompetencije odgojitelja s obzirom na iskustvo, na dob odgojitelja te radni staž odgojitelja u Republici Hrvatskoj.

4.2. Hipoteze istraživanja

U skladu s ciljem istraživanja postavljene su slijedeće hipoteze.

HG: Pretpostavlja se da postoji statistički značajna razlika i povezanost interkulturalne kompetencije odgojitelja u Republici Hrvatskoj s obzirom na iskustvo odgojitelja, dob odgojitelja i radni staž odgojitelja.

Sukladno ovoj hipotezi, postavljene su pomoćne hipoteze:

H1: Pretpostavlja se da postoji statistički značajna povezanost interkulturalnih kompetencija odgojitelja u odnosu na iskustvo odgojitelja.

H2: Pretpostavlja se da postoji statistički značajna razlika interkulturalnih kompetencija odgojitelja u odnosu na dob odgojitelja.

H3: Pretpostavlja se da postoji statistički značajna povezanost interkulturalnih kompetencija odgojitelja u odnosu na radni staž odgojitelja.

4.3. Uzorak ispitanika

Uzorak ispitanika u provedenom istraživanju čini 102 ispitanika, odnosno odgojitelja djece rane i predškolske dobi s područja Republike Hrvatske. Metodom slučajnog uzorka sveukupan broj ispitanika čini 94,1% (f=96) ženskog spola i 5,9% (f=6) muškog spola.

Tablica 1. Struktura uzorka u odnosu na nezavisne varijable

Nezavisna varijabla	Elementi	Frekvencija (f)	Postotak (%)
SPOL	Ženski spol	96	94,1%
	Muški spol	6	5,9%
DOB ISPITANIKA	Od 20 do 30 godina	56	54,9%
	Od 31 do 40 godina	27	26,5%
	Od 41 do 50 godina	13	12,7%
	Iznad 50 godina	6	5,9%
GODINE	Od 0 do 10 godina	70	68,6%
	Od 11 do 20 godina	19	18,6%

RADNOG STAŽA	Od 21 do 30 godina	10	9,8%
	Od 31 do 40 godina	3	2,9%

Prema dobi, ovim istraživanjem najviše je obuhvaćeno ispitanika u dobi od 20 do 30 godina (54,9%; f=56). Istraživanjem je obuhvaćeno 26,5% ispitanika (f=27) u dobi od 31 do 40 godina, u dobi od 41 do 50 godina obuhvaćeno je 12,7% (f=13), dok je najmanje ispitanika (5,9%; f=6) starije od 50 godina.

Od ukupnog broja ispitanika, najviše ispitanika ima do 10 godina radnog staža (68,6%; f=70), a najmanje od 31 do 40 godina radnog staža (2,9%; f=3). Istraživanjem se obuhvaća da 18,6% ispitanika (f=19) ima od 11 do 20 godina radnog staža, dok 9,8% ispitanika (f=10) ima od 21 do 30 godina radnog staža.

4.4. Mjerni instrument

Za potrebe istraživanja korišten je upitnik “Samoprocjena interkulturalne kompetencije odgojitelja ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja”. Upitnik je prilagođen prema upitniku “Cultural competence self- assessment checklist” (AVMA, 2022).

Upitnik se sastoji od tri dijela. Prvi dio obuhvaća socio- demografske pokazatelje sudionika (spol, dob, godine radnog staža odgojitelja). Drugi dio upitnika odnosi se na procjenu osobnog iskustva u interkulturalnoj komunikaciji te sadrži jedno zatvoreno pitanje (s ponuđenim odgovorima). Ispitanici su na pitanje odgovarali odabirući jedan od šest ponuđenih odgovora (u rasponu od uopće se ne krećem u većinskoj kulturi do sam/a sam pripadnik manjinske kulture). Treći dio upitnika odnosi se na samoprocjenu interkulturalnih kompetencija odgojitelja djece rane i predškolske dobi, a ukupno sadrži 23 čestice. Navedeni upitnik dijeli se na tri podskale: svijest, znanje i vještine. Prvi dio podskale upitnika odnosi se na samoprocjenu svijesti odgojitelja interkulturalnih

kompetencija. Skala ima 8 čestica: “Razlike među ljudima su bogatstvo.”, “Imam razvijen osjećaj identiteta po kojem se razlikujem od ostalih.”, “Znam da moram učiti o drugim kulturama.”, “Osjećam se ugodno u društvu osoba koje imaju drugačiji kulturni identitet od moga.”, “Imam predrasude prema osobama koje se razlikuju od mene, ali činim sve da ih preveniram.”, “Moja kultura utječe na to što percipiram kao normalno ili primjereno ponašanje.”, “Stvaram prilike u kojima učim o različitosti.”, “Većinska kultura je privilegirana u odnosu na manjinsku.”. Procjena je bila moguća prema Likertovoj skali, na 4 stupanjskoj skali u rasponu od 1 (potpuno neslaganje s navedenom tvrdnjom) do 4 (potpuno slaganje s navedenom tvrdnjom). Drugi dio podskale odnosi se na samoprocjenu znanja odgojitelja interkulturalnih kompetencija. Navedena skala sadrži 8 čestica: “Moje znanje o nekim kulturnim grupama je nedostatno.”, “Znam da su razlike (primjerice u rasi, etničkoj pripadnosti ili kulturi) važan dio pojedinčevog identiteta.”, “Poznata su mi povijesna događanja koja su rezultirala isključenošću osoba ili grupa koje smatramo drugačijim.”, “Poznavanje kulture “drugačijih” mijenja se kroz vrijeme.”, “Unaprjeđivanje kulturne kompetencije pretpostavlja cjeloživotno učenje.”, “Stereotipi i predrasude mogu dovesti do nasilja prema pojedincima koji su pripadnici manjinske zajednice.”, “Prepoznajem interkulturalne i intrakulturalne razlike.”, “Moja osobna kultura ne bi se smjela uzimati kao mjerilo za procjenu nekih ponašanja kao primjerenih/ neprimjerenih.” Procjena je bila moguća na 4 stupanjskoj skali u rasponu od 1 (potpuno neslaganje s navedenom tvrdnjom) do 4 (potpuno slaganje s navedenom tvrdnjom). Treći dio podskale odnosi se na samoprocjenu vještina odgojitelja interkulturalnih kompetencija. Podskala sadrži 7 čestica, a to su: “Iskazujem poštovanje u interakcijama s pojedincima i grupama koje pripadaju kulturi drugačijoj od moje.”, “Izražavam neslaganje i/ili interveniram u situacijama u kojima se netko neprimjereno ponaša prema pripadnicima manjinskih grupa.”, “Prilagođavam način komunikacije osobama s kojima komuniciram.”, “Aktivno se zalažem za prihvaćanje osoba iz manjinskih skupina.”, “Ponašam se na način kojim pokazujem poštivanje drugačijih od mene.”, “Koristim različite strategije kako bih se povezao/la s osobama od kojih se razlikujem.”, “U razgovoru nastojim izbjeći generaliziranje određenih ponašanja temeljeno na nečijoj pripadnosti određenoj grupi.”. Procjena je bila moguća na 4 stupanjskoj skali u rasponu od 1 (potpuno neslaganje s navedenom tvrdnjom) do 4 (potpuno slaganje s navedenom tvrdnjom). Pouzdanost upitnika provjerena je korištenjem koeficijenta pouzdanosti Cronbach alpha i utvrđeno je kako je pouzdanost zadovoljavajuća ($\alpha=.834$).

Istraživanje je provedeno u travnju 2022. godine na području Republike Hrvatske. Upitnik je podijeljen u elektroničkom obliku putem društvenih mreža (na Facebook grupama odgojitelja uz suglasnost administratora grupa) uz zamolbu daljnje dijeljenje potencijalnim sudionicima, odnosno odgojiteljima (uzrokovanje “snježnom grudom”). Svi sudionici istraživanja informirani su o svrsi i tijeku istraživanja, a sudjelovanje je bilo dragovoljno uz zajamčenu anonimnost. Elektronske adrese sudionika nisu se pratile. Prikupljeni podaci obrađeni su u SPSS programu (Statistical Program for the Social Science).

5. REZULTATI I RASPRAVA

Tablica 4.: Procjena interkulturalnih kompetencija odgojitelja.

	M	SD
Iskazujem poštovanje u interakcijama s pojedincima i grupama koje pripadaju kulturi drugačijoj od moje.	3.73	.529
Znam da moram učiti o drugim kulturama.	3.63	.628
Razlike među ljudima su bogatstvo.	3.63	.757
Ponašam se na način kojim pokazujem poštovanje drugačijih od mene.	3.54	.592
Unaprjeđivanje kulturne kompetencije pretpostavlja cjeloživotno učenje.	3.54	.685
Stereotipi i predrasude mogu dovesti do nasilja prema pojedincima koji su pripadnici manjinske zajednice.	3.48	.780
Znam da su razlike (primjerice u rasi, etničkoj pripadnosti ili kulturi) važan dio pojedinčevog identiteta.	3.47	.767
Osjećam se ugodno u društvu osoba koji imaju drugačiji kulturni identitet od moga.	3.45	.726
U razgovoru nastojim izbjeći generaliziranje određenih ponašanja temeljeno na nečijoj pripadnosti određenoj grupi.	3.42	.696
Prilagođavam način komunikacije osobama s kojima komuniciram.	3.41	.665
Moja osobna kultura ne bi se smjela uzimati kao mjerilo za procjenu nekih ponašanja kao primjerenih/ neprimjerenih.	3.34	.790
Stvaram prilike u kojima učim o različitosti.	3.26	.820
Prepoznavanje kulture “drugačijih” mijenja se kroz vrijeme.	3.20	.661
Izražavam neslaganje i/ili interveniram u situacijama u kojima se netko neprimjereno ponaša prema pripadnicima manjinskih grupa.	3.12	.749
Moje znanje o nekim kulturnim grupama je nedostatno.	3.10	.939
Imam razvijen osjećaj identiteta po kojem se razlikujem od ostalih ljudi.	3.09	.857
Većinska kultura je privilegirana u odnosu na manjinsku.	3.03	.873

Koristim različite strategije kako bih se povezao/la s osobama od kojih se razlikujem.	3.02	.717
Prepoznajem interkulturalne i intrakulturalne razlike.	2.85	.959
Poznata su mi povijesna događanja koja su rezultirala isključenošću osoba ili grupa koje smatramo drugačijim.	2.82	.861
Aktivno se zalažem za prihvatanje osoba iz manjinskih skupina.	2.78	.908
Moja kultura utječe na to što percipiram kao “normalno” ili “primjereno” ponašanje.	2.68	.946
Imam predrasude prema osobama koje se razlikuju od mene, ali činim sve da ih preveniram.	1.75	.919

Istraživanje pokazuje da ispitanici iskazuju poštovanje u interkulturalnim odnosima, odnosno odgojitelji iskazuju poštovanje u interakcijama s pojedincima i grupama koje pripadaju kulturi drugih, drugačijoj od njihove ($M=3.73$; $SD=.529$). Odgojitelji su svjesni situacije da trebaju učiti o drugim kulturama ($M=3.63$; $SD=.628$) kako bi razvijali svoje interkulturalne kompetencije. Također smatraju da je razlika među ljudima bogatstvo ($M=3.63$; $SD=.757$), odnosno da razlika među ljudima kreira kulturu u odgoju i obrazovanju. Kod tvrdnje: “Ponašam se na način kojim pokazujem poštivanje drugačijih od mene” ($M=3.54$; $SD=.592$) vidljivo je kako ispitanici procjenjuju sebe da pokazuju poštivanje drugačijih od njih samih te da se trude svakog prigrliti. Najveća stopa raspršenja vidljiva je kod pitanja: “Prepoznajem interkulturalne i intrakulturalne razlike” ($M=2.85$; $SD=.959$), što se može povezati da ispitanici nemaju dovoljno znanja u razlučivanju interkulturalnih i intrakulturalnih razlika. U sljedećoj tvrdnji također je vidljiva najveća stopa raspršenja: “Moja kultura utječe na to što percipiram kao “normalno” ili “primjereno” ponašanje”. Ovim rezultatom vidljivo je da većina ispitanika još uvijek imaju predrasude prema drugima zbog svoje kulture. Razlog tome može biti što ne žive u interkulturalnoj sredini pa nemaju potrebu za pojačani razvoj interkulturalnih kompetencija. Ukoliko žive u interkulturalnoj sredini razlog navedenim rezultatima može biti nedostatak znanja, samoicijative za poboljšanjem svojih interkulturalnih kompetencija ili nedovoljno prilika gdje bi mogli razviti takve kompetencije (primjerice: edukacijom, stručnim usavršavanjem).

Tablica 5. Povezanost osobnog iskustva i iskustva u interkulturalnoj komunikaciji

		Iskustva u interkulturalnoj komunikaciji
Razlike među ljudima su bogatstvo.	r	-.005
	p	.959
Imam razvijen osjećaj identiteta po kojem se razlikujem od ostalih ljudi.	r	.001
	p	.995
Znam da moram učiti o drugim kulturama.	r	.126
	p	.205
Osjećam se ugodno u društvu osoba koje imaju drugačiji kulturni identitet od moga.	r	.097
	p	.334
Imam predrasude prema osobama koje se razlikuju od mene, ali činim sve da ih preveniram.	r	.036
	p	.722
Moja kultura utječe na to što percipiram kao “normalno” ili “primjereno” ponašanje.	r	-.193
	p	.052
Stvaram prilike u kojima učim o različitosti.	r	.439
	p	.000
Većinska kultura je privilegirana u odnosu na manjinsku.	r	-.111
	p	.266
Moje znanje o nekim kulturnim grupama je nedostatno.	r	.055
	p	.584
Znam da su razlike (primjerice u rasi, etničkoj pripadnosti ili kulturi) važan dio pojedinčevog identiteta.	r	.061
	p	.540
Poznata su mi povijesna događanja koja su rezultirala isključenošću osoba ili grupa koje smatramo drugačijim.	r	-.011
	p	.914

Poznavanje kulture “drugačijih” mijenja se kroz vrijeme.	r	.080
	p	.423
Unaprjeđivanje kulturne kompetencije pretpostavlja cjeloživotno učenje.	r	.067
	p	.506
Stereotipi i predrasude mogu dovesti do nasilja prema pojedincima koji su pripadnici manjinske zajednice.	r	-.141
	p	.156
Prepoznajem interkulturalne i intrakulturalne razlike.	r	.211
	p	.034
Moja osobna kultura ne bi se smjela uzimati kao mjerilo za procjenu nekih ponašanja kao primjerenih/ neprimjerenih.	r	.001
	p	.990
Iskazujem poštovanje u interakcijama s pojedincima i grupama koje pripadaju kulturi drugačijoj od moje.	p	-.052
	r	.605
Izražavam neslaganje i/ili interveniram u situacijama u kojima se netko neprimjereno ponaša prema pripadnicima manjinskih grupa.	r	.149
	p	.134
Prilagođavam način komunikacije osobama s kojima komuniciram.	r	-.001
	p	.994
Aktivno se zalažem za prihvatanje osoba iz manjinskih skupina.	r	.141
	p	.156
Ponašam se na način kojim pokazujem poštivanje drugačijih od mene.	r	-.092
	p	.358
Koristim različite strategije kako bih se povezao/la s osobama od kojih se razlikujem.	r	.189
	p	.058
U razgovoru nastojim izbjeći generaliziranje određenih ponašanja temeljeno na nečijoj pripadnosti određenoj grupi.	r	-.059
	p	.555

Kako bi se utvrdilo postoji li povezanost nezavisnih varijabli i iskustva u interkulturalnoj komunikaciji, korišten je Spearmanov koeficijent koleracije. Nije pronađena statistički značajna povezanost.

Kako bi se utvrdilo da li postoji statistički značajna razlika u procjenama nezavisnih varijabli s obzirom na dob ispitanika, korištena je jednosmjerna analiza varijance. Pronađena je statistički značajna razlika ($F=5.787$; $p=0.002$) u procjenama osobne kulture kao pretpostavke za procjenu primjerenih ili neprimjerenih ponašanja, te s obzirom na dob ispitanika.

Da bi se utvrdila statistički značajna razlika u korištenju različitih strategija povezivanja s različitim osobama s obzirom na dob sudionika, ponovno je korištena jednosmjerna analiza varijance. Pronađena je statistički značajna razlika ($F=3.479$; $p=0.019$). za korištenje strategija za povezivanje s različitim osobama u odnosu na dob.

Post hoc analizom, primjenom Bonferroni postupka, pronađena je statistički značajna razlika ($p=.002$) između sudionika u dobi od 20 do 30 godina s obzirom na sudionike u dobi od 31 do 40 godina pri čemu mlađi ispitanici smatraju da se osobna kultura ne bi smjela uzimati kao mjerilo za procjenu ponašanja. Često se ispitanici u dobi od 20 do 30 godina još obrazuju i stječu različita iskustva kroz putovanja (primjerice: Erasmus projekta, odnosno “Razmjene mladih”), različitih druženja s ljudima drugih kultura, vjera, rasa, jezika te na taj način prepoznaju i priznavaju razlike drugih ljudi. S obzirom da smo svakodnevno svjedoci velike migracije ljudi sve više se govori u interkulturalnom okruženju, stoga se mlade obrazuje i odgaja za razvoj interkulturalnih kompetencija kroz stavove, sposobnosti i načine ophođenja s osobama drugačijima od njih te kako živjeti s drugačijima i tolerirati različitost. Dok su ispitanici od 31 do 40 godina završavali svoje obrazovanje prije 10 ili 20 godina, kada još nije bila toliko alarmantna situacija raseljavanja stanovništva pa nisu toliko uočavali potrebe za usvajanjem interkulturalnih kompetencija. Također ispitanici od 31 do 40 godina imaju svoje obitelji i malu djecu kojima su više posvećeni te je njihova pažnja manje usmjerena na “vanjski” svijet.

Statistički značajna razlika ($F=3.479$; $p=0.019$) u procjenama korištenja različitih strategija u povezivanju s drugim osobama s obzirom na dob ispitanika. Primjenom Bonferronij postupka utvrđeno je kako postoji statistički značajna razlika između sudionika u dobi od 20 do 30 godina ($p=.047$) s obzirom na sudionike u dobi od 31 do 40 godin. Ispitanici od 20 do 30 godina su više osviješteni i imaju više znanja te mehanizama za korištenje strategija za povezivanja s različitim ljudima kroz nove kompetencije koje im omogućavaju interkulturalnu komunikaciju i interakciju. Dok ispitanici od 31 do 40 ne koriste dovoljno strategija.

Ispitanici u ovoj dobi možda imaju stereotipe prema drugačijim ljudima, dok se ispitanicima od 20 do 30 godina pomaže u odgoju i obrazovanju da preveniraju predrasude, stereotipe, pristrane ili netolerantne stavove i mišljenja prema drugoj osobi samo zato što je ta osoba ili skupina drugoj religiji, rasi ili nacionalnosti. Također, ispitanici u dobi od 31 do 40 godina imaju svoje obitelji, malu djecu za koje se trebaju brinuti i s kojima puno više vremena trebaju provoditi pa možda nemaju vremena za edukaciju, razvijanje interkulturalni vještina i slično.

Mlinarević i Tokić Zec (2020) su u svom istraživanju: „Interkulturalne kompetencije u inicijalnom obrazovanju učitelja- komparativna analiza“, analizirale koliko su interkulturalne kompetencije zastupljene u samom obrazovanju odgojitelja. Integrirani sveučilišni preddiplomski i diplomski studij u Osijeku, Zagrebu, Splitu, Rijeci, Zadru i Puli pokazuju da svi studijski programi imaju kolegije koji sadrže interkulturalne elemente kroz koje budući odgojitelji stječu interkulturalne kompetencije za rad. Broj kolegija i vrsta sadržaja razlikuju se od fakulteta do fakulteta. Prema analizi Sveučilište u Zagrebu ima 9 obavezna i 22 izborna kolegija koji promiču interkulturalne kompetencije, Sveučilište u Puli ima 20 obavezna i 2 izborna kolegija, Sveučilište u Rijeci 9 obavezna i 4 izborna, Sveučilište u Splitu 7 obavezna kolegija i 17 izborna, Sveučilište u Osijeku 10 obavezna i 12 izborna kolegija, dok u Sveučilištu u Zadru ima 9 obavezna i 7 izborna kolegija (Mlinarević i Tokić Zec, 2020). Na temelju navedenih rezultata, uočavamo da je Sveučilište u Zagrebu na prvom mjestu. Studijski programi su jedinstveni jer su povezani s zavičajnošću i različitostima koje služe za poticaj obogaćivanja i usklađivanja sličnih sadržaja. Sveučilište Zagreb promiče studijski program koji usmjerava odgoj za vrijednosti i empatiju. Interkulturalne kompetencije uključene u studijske programe su: verbalna i neverbalna komunikacija, dobro poznavanje svoje i drugih kultura (od povijesti, preko književnosti do glazbene kulture), interaktivni odnos s drugačijim od sebe (posebice djecom s posebnim

potrebama), kontinuirano nadograđivanje saznanja o sebi (kroz cjeloživotno učenje) te tolerantnost i nestereotipno mišljenje (Horvatić, 2009, prema Mlinarević i Tokić Zec, 2020). Prema navedenom istraživanju možemo zaključiti da se Sveučilišta u Republici Hrvatskoj trude integrirati interkulturalne kompetencije u kolegije kako bi budući odgojitelji imali priliku usvojiti ih. Navedenu tvrdnju pokazuje i istraživanje rada: „Interkulturalne kompetencije odgojitelja rane i predškolske dobi“, da ispitanici u dobi od 20 do 30 godina imaju najviše usvojenih interkulturalnih kompetencija koje su stekli jednim dijelom već i tijekom svog studijskog obrazovanja. Što znači da su fakulteti promicatelji i pokretači u stjecanju interkulturalnih kompetencija.

6. ZAKLJUČAK

U istraživanju: “Interkulturalne kompetencije odgojitelja rane i predškolske dobi”, sudjelovalo je 102 odgojitelja djece rane i predškolske dobi na području Republike Hrvatske. Dob odgojitelja bila je podijeljena u kategorije od 20 do 30 godina, od 31 do 40 godina, od 41 do 50 godina i iznad 50 godina. Radni staž odgojitelja bio je podijeljen u kategorije od 0 do 10 godina, od 11 do 20 godina, od 21 do 30 godina te od 31 do 40 godina. Iz ranije spomenutih hipoteza vidljivo je kako je pronađena statistički značajna razlika i povezanost interkulturalnih kompetencija odgojitelja u Republici Hrvatskoj s obzirom na iskustvo odgojitelja i dob odgojitelja, dok na radni staž odgojitelja nije pronađena statistički značajna razlika i povezanost. Kako nije pronađena statistički značajna razlika i povezanost, pomoćna hipoteza: “Pretpostavlja se da postoji statistički značajna povezanost interkulturalnih kompetencija odgojitelja u odnosu na radni staž odgojitelja” je odbijena. Pronađene su statistički značajne razlike i povezanost, pomoćne hipoteze: “Pretpostavlja se da postoji statistički značajna povezanost interkulturalnih kompetencija odgojitelja u odnosu na iskustvo odgojitelja”, “Pretpostavlja se da postoji statistički značajna razlika interkulturalnih kompetencija odgojitelja u odnosu na dob odgojitelja”.

Prema navedenim rezultatima interkulturalne kompetencije odgojitelja s obzirom na iskustvo su zadovoljavajuće. Istraživanje pokazuje da odgojitelji iskazuju poštovanje u interkulturalnim kompetencijama, smatraju da razlike među ljudima kreiraju kulturu u odgoju i obrazovanju te da su spremni prigrлити drugačije od sebe. Istraživanje također pokazuje da odgojitelji ne znaju dovoljno dobro razlučiti interkulturalne i intrakulturalne razlike te da većina njih još uvijek ima predrasude prema drugima zbog svoje kulture. Na ovakav stav može utjecati nedovoljno razvijena interkulturalna okolina, nedostatak znanja, ali i premalo razmjena iskustva.

Prema navedenim rezultatima, možemo povezati da odgojitelji rane i predškolske dobi od 20 do 30 godina smatraju da se osobna kultura ne bi smjela uzimati kao mjerilo za procjenu ponašanja u odnosu na one odgojitelje u dobi od 31 do 40 godina. Također odgojitelji od 20 do 30 godina smatraju da koriste različite strategije za povezivanje s različitim osobama u odnosu na ispitanike od 31 do 40 godina, koji imaju suprotno mišljenje, dok se odgojitelji od 41 do 50 godina povezuju

na različite načine s drugačijim osobama od sebe. Tako možemo zaključiti da u različitoj dobi različito razmišljaju i imaju različiti stav prema interkulturalizmu. Odgojitelji od 20 do 30 godina imaju više znanja i mehanizama za korištenje strategija za povezivanje s različitim ljudima, a takve kompetencije sjeću tijekom odgoja i obrazovanja, gdje odgojitelji preveniraju predrasude, stereotipe, pristrane ili netolerantne stavove i mišljenja prema drugoj osobi samo zato što neka osoba pripada drugoj religiji, rasi ili nacionalnosti. Odgoj i obrazovanje za interkulturalnu kompetenciju i osjetljivost trebali bi biti jedna od osnovnih profesionalnih umijeća odgojitelja te polazište za cjeloživotno obrazovanje. Ukoliko odgojitelji steknu znanja o tim barijerama i osvijeste ih u svom ponašanju i interkulturalnom obrazovanjem, osnažit će svoje interkulturalne kompetencije te osigurati pozitivnu i djelotvornu komunikaciju u kulturno složenoj skupini djece u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Djeca vide i tumače razlike oko sebe u skladu s onim što nauče od odraslih. Stoga su znanja i vrijednosti koje im odgojitelji prenose ključna za njihovo prihvaćanje i poštivanje različitosti. Interkulturalne kompetencije odgojitelja odnose se na osobni i profesionalni razvoj, na razvoj socijalnih i komunikacijskih kompetencija, razvijanje interpersonalnih vještina, kao i stalnog propitivanja vlastitog odnosa i stava prema djeci i njihovim roditeljima koji dolaze iz različitih kulturnih sredina. Od odgojitelja se također očekuje da znaju načela i vrijednosti interkulturalnosti, da posjeduju interkulturalne vještine, uključujući osjetljivost i otvorenost, da analiziraju i preispituju vlastite stavove i odbace one koji su posljedica utjecaja različitih barijera, kao i da budu spremni unaprjeđivati svoje kompetencije, kako bi bili uzor djeci tijekom usvajanja vrijednosti, stavova i ponašanja kojiima se osigurava stabilnost kulturno složenih zajednica.

LITERATURA

Bartulović, M., i Kušević, B. (2016). *Što je interkulturno obrazovanje*. Priručnik za nastavnike i druge znatiželjnike.

Boneta, Ž., Ivković, Ž., i Lacmanović, T. (2013). Interkulturalne kompetencije odgojiteljica i socijalna distanca. *Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu*, 62(4), 479-494.

Horvatić, N., Piršl, E. (2007). *Kurikulum pedagoške izobrazbe učitelja. Kurikulum teorije- metodologija- sadržaj- struktura*. Školska knjiga.

Jeknić, R. (2014). Multikulturalizam, interkulturalizam i interkulturalni dijalog u kontekstu europskih integracija. *Zbornik radova: II Međunarodna konferencija Bosna i Hercegovina i euroatlantske integracije - Trenutni izazovi i perspektive*, 2(2), 1037-1055.

Miljak, A. (1996). *Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja*. Persona.

Miljak, A. (2009). *Življenje djece u vrtiću*. Naklada.

Mlinarević, V., Tokić Zec, R. (2020). Interkulturalne kompetencije u inicijalnom obrazovanju učitelja- komparativna analiza. *Croatian Journal of Education*, 22(4), 1081-1112.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske (2011). *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje*. Vlada Republike Hrvatske.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske (2014). *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Vlada Republike Hrvatske.

Piršl, E. (2005). *Verbalna i neverbalna interkulturalna komunikacija*. Izdavački centar Rijeka.

Posavec, K., Sablić M. (2013). *Pedagogija i kultura*. Hrvatsko pedagojsko društvo.

Sabolić, M. (2014). *Interkulturalizam u nastavi*. Naklada Ljevak.

Slunjski, E. (2011). *Kurikulum ranog odgoja: istraživanje i konstrukcija*. Školska knjiga.

Šagud, M. (2005). Inicijalno obrazovanje odgajatelja i profesionalni razvoj. *Pedagogijska istraživanja*, 8(2), 259-267.

Šagud, M. (2006). *Odgojitelj kao refleksivni praktičar*. Visoka učiteljska škola Petrinja.

Tatković, N., Diković, M., Tatković, S. (2016). *Pedagoško-psihološki aspekti komunikacije*. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.

Višnjić Jevtić, A. (2018). Suradnički odnosi odgajatelja i roditelja kao pretpostavka razvoja kulture zajednica odrastanja. U: A. Višnjić Jevtić i I. Visković (Ur.) *Izazovi suradnje: Razvoj profesionalnih kompetencija odgajatelja za suradnju i partnerstvo s roditeljima* (str.77- 100). Alfa.

PRILOZI I DODACI

Prilog 1. Samoprocjena interkulturalne kompetencije odgojitelja RPOO- anketni upitnik za odgojitelje

Poštovani,

studentica sam diplomskog studija "Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja" na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu. Molim Vas da sudjelujete u samoprocjeni svojih interkulturalnih kompetencija. Istraživanje ima za svrhu utvrditi percepciju o vlastitim kompetencijama u odnosu na interkulturalna iskustva.

Istraživanje je namijenjeno odgojiteljima RPOO. Za ispunjavanje upitnika potrebno vam je 5 - 7 minuta. Sudjelovanje u istraživanju je anonimno i dobrovoljno. Vaši odgovori su u potpunosti povjerljivi i nitko ih ne može ni na koji način provjeravati ili povezivati s Vašim identitetom. Podatci do kojih će se ovim istraživanjem doći koristit će isključivo za pisanje diplomskog rada te će biti prikazane skupno, u obliku prosječne vrijednosti.

Ukoliko imate bilo kakvih pitanja vezanih uz istraživanje možete me kontaktirati na:



Srdačan pozdrav,

Sanela Tomašić

1.Označite spol:

- ☐ Ženski
- ☐ Muški

2.Označite svoju dob:

- ☐ 20 – 30

- 31 – 40
- 41 – 50
- 50 +

3.Označite godine radnog staža:

- 0 - 10
- 11 - 20
- 21 - 30
- 31 - 40
- 40+

4.Kakva su vaša iskustva u interkulturalnoj komunikaciji?

- Nemam ih uopće - krećem se u većinskoj kulturi.
- Poznajem manje od 10 ljudi koji dolaze iz kulture (religijske, nacionalne, vrijednosne) drugačije od moje i u kontaktu smo povremeno (1 puta mjesečno).
- Poznajem manje od 10 ljudi koji dolaze iz kulture (religijske, nacionalne, vrijednosne) drugačije od moje i u kontaktu smo često (3-7 puta tjedno).
- Moji poznanici uglavnom dolaze iz kulture (religijske, nacionalne, vrijednosne) drugačije od moje.
- Nisam u kontaktu s velikim brojem ljudi koji dolaze iz kulture (religijske, nacionalne, vrijednosne) drugačije od moje, ali često putujem te sam na taj način u kontaktu s kulturom drugačijom od moje.
- Sam/a sam pripadnik manjinske kulture.

Molim vas da procijenite svoje slaganje s navedenim tvrdnjama pri čemu 1 - znači potpuno neslaganje, 2 - djelomično neslaganje, 3 - djelomično slaganje, a 4 potpuno slaganje s navedenom tvrdnjom

1.Razlike među ljudima su bogatstvo.

1 2 3 4

Potpuno se ne slažem

Potpuno se slažem.

2.Imam razvijen osjećaj identiteta po kojem se razlikujem od ostalih ljudi.

1 2 3 4

Potpuno se ne slažem

Potpuno se slažem

3.Znam da moram učiti o drugim kulturama.

1 2 3 4

Potpuno se ne slažem

Potpuno se slažem

4.Osjećam se ugodno u društvu osoba koje imaju drugačiji kulturni identitet od moga.

1 2 3 4

Potpuno se ne slažem

Potpuno se slažem

5.Imam predrasude prema osobama koje se razlikuju od mene, ali činim sve da ih preveniram.

1 2 3 4

Potpuno se ne slažem

Potpuno se slažem

6. Moja kultura utječe na to što percipiram kao “normalno” ili “primjereno” ponašanje.

1 2 3 4

Potpuno se ne slažem

Potpuno se slažem

7. Stvaram prilike u kojima učim o različitosti.

1 2 3 4

Potpuno se ne slažem

Potpuno se slažem

8. Većinska kultura je privilegirana u odnosu na manjinsku.

1 2 3 4

Potpuno se ne slažem

Potpuno se slažem

9. Moje znanje o nekim kulturnim grupama je nedostatno.

1 2 3 4

Potpuno se ne slažem

Potpuno se slažem

10. Znam da su razlike (primjerice u rasi, etničkoj pripadnosti ili kulturi) važan dio pojedinčevog identiteta.

1 2 3 4

Potpuno se ne slažem

Potpuno se slažem

11. Poznata su mi povijesna događanja koja su rezultirala isključenošću osoba ili grupa koje smatramo drugačijim.

1 2 3 4

Potpuno se ne slažem

Potpuno se slažem

12. Poznavanje kulture “drugačijih” mijenja se kroz vrijeme.

1 2 3 4

Potpuno se ne slažem

Potpuno se slažem

13. Unaprjeđivanje kulturne kompetencije pretpostavlja cjeloživotno učenje.

1 2 3 4

Potpuno se ne slažem

Potpuno se slažem

14. Stereotipi i predrasude mogu dovesti do nasilja prema pojedincima koji su pripadnici manjinske zajednice.

1 2 3 4

Potpuno se ne slažem

Potpuno se slažem

15. Prepoznajem interkulturalne i intrakulturalne razlike.

1 2 3 4

Potpuno se ne slažem

Potpuno se slažem

16. Moja osobna kultura ne bi se smjela uzimati kao mjerilo za procjenu nekih ponašanja kao primjerenih/neprimjerenih.

1 2 3 4

Potpuno se ne slažem

Potpuno se slažem

17. Iskazujem poštovanje u interakcijama s pojedincima i grupama koje pripadaju kulturi drugačijoj od moje.

1 2 3 4

Potpuno se ne slažem

Potpuno se slažem

18. Izražavanjem neslaganje i/ili interveniram u situacijama u kojima se netko neprimjereno ponaša prema pripadnicima manjinskih grupa.

1 2 3 4

Potpuno se ne slažem

Potpuno se slažem

19. Prilagođavam način komunikacije osobama s kojima komuniciram.

1 2 3 4

Potpuno se ne slažem

Potpuno se slažem

20. Aktivno se zalažem za prihvaćanje osoba iz manjinskih skupina.

1 2 3 4

Potpuno se ne slažem

Potpuno se slažem

21. Ponašam se na način kojim pokazujem poštivanje drugačijih od mene.

1 2 3 4

Potpuno se ne slažem

Potpuno se slažem

22. Koristim različite strategije kako bih se povezao/la s osobama od kojih se razlikujem.

1 2 3 4

Potpuno se ne slažem

Potpuno se slažem

23. U razgovoru nastojim izbjeći generaliziranje određenih ponašanja temeljeno na nečijoj pripadnosti određenoj grupi.

1 2 3 4

Potpuno se ne slažem

Potpuno se slažem